

אלכסנדר מוקדון

איש ואגדה: דמויות נבחרות על פי ספרות האגדה

פרופ' אביגדור שנאן

אלכסנדר מוקדון

[א] בראשית רבה, פרשה לג:

אלכסנדרוס מקדון הלך אל מלך קצייה שאחורי הרי החושך. יצא ונשא לו לחם של זהב בקערה של זהב. אמר לו: לממונך אני צריך? אמר לו: ולא היה לך מה לאכול בארצך שבאת לכאן? אמר לו: לא באתי אלא לדעת כיצד אתם דנים. כשישב אצלו בא אדם אחד וקבל על חבירו. אמר: זה האיש מכר לי חורבה ומצאתי בה מטמון, זה שקנה אמר: החורבה לבד קניתי, וזה שמכר אמר: החורבה וכל מה שבתוכה מכרתי. אמר המלך לאחד מהם: יש לך בן? אמר לו: כן. אמר לשני: יש לך בת? אמר לו הן. אמר להם המלך: השיאו אותם ויהיה הממון לשניהם. ראהו יושב ותוהה. אמר לו: מה, לא יפה דנתי? אמר לו: כן. אמר לו: אילו היה אצלכם איך הייתם אתם דנים? אמר לו: הורגים את שניהם והמטמון למלך. אמר לו: וכי יורד לכם מטר? אמר לו: כן. -- וכי השמש זורחת לכם? אמר לו: כן. אמר לו: יש אצלכם בהמות דקות? אמר לו: כן. אמר לו: תיפח רוחו של אותו האיש. לא בזכותכם הוא אלא בזכות הבהמות שכתוב "אדם ובהמה תושיע ה'" - אדם בזכות בהמה תושיע ה' [המקור בארמית].

[א] בראשית רבה, פרשה לג:

אלכסנדרוס מקדון הלך אל מלך קצייה שאחורי הרי החושך. יצא ונשא לו לחם של זהב בקערה של זהב. אמר לו: לממונך אני צריך? אמר לו: ולא היה לך מה לאכול בארצך שבאת לכאן? אמר לו: לא באתי אלא לדעת כיצד אתם דנים. כשישב אצלו בא אדם אחד וקבל על חבירו. אמר: זה האיש מכר לי חורבה ומצאתי בה מטמון, זה שקנה אמר: החורבה לבד קניתי, וזה שמכר אמר: החורבה וכל מה שבתוכה מכרתי. אמר המלך לאחד מהם: יש לך בן? אמר לו: כן. אמר לשני: יש לך בת? אמר לו הן. אמר להם המלך: השיאו אותם ויהיה הממון לשניהם.

ראהו יושב ותוהה. אמר לו: מה, לא יפה דנתי? אמר לו: כן. אמר לו: אילו היה אצלכם איך הייתם אתם דנים? אמר לו: הורגים את שניהם והמטמון למלך. אמר לו: וכי יורד לכם מטר? אמר לו: כן. -- וכי השמש זורחת לכם? אמר לו: כן. אמר לו: יש אצלכם בהמות דקות? אמר לו: כן. אמר לו: תיפח רוחו של אותו האיש. לא בזכותכם הוא אלא בזכות הבהמות שכתוב "אדם ובהמה תושיע ה'" - אדם בזכות בהמה תושיע ה' [המקור בארמית].

[ב] בבלי, תמיד לב ע"ב:

אמר להם: רצוני ללכת למדינת אפריקה. אמרו לו: לא תוכל ללכת, שמפסיקים הרי החושך. אמר להם: לא די לי בזה שלא אלך, על כן אני שואל אתכם, מה אעשה? אמרו לו: הבא חמורים לוביים שהולכים בחושך וקח לך גלילי חבלים וקשרם בצד זה ובהליכתך אחוז בהם ותגיע למקומך.

אזל מטא לה הוא מחוזא דכוליה נשי, בעי למיעבד קרבא בהדיהו. אמרו ליה: אי קטלת לך - יאמרו נשי קטל, אי קטילנא לך - יאמרו מלכא דקטלוהו נשי! אמר להן: אייתו לי נהמא! אייתו ליה נהמא דדהבא, אפתורא דדהבא. אמר להו: מי אכלי אינשי נהמא דדהבא? אמרו ליה: אלא אי נהמא בעית, לא הוה לך באתרך נהמא למיכל, דשקלית ואתית להכא? כי נפיק ואתי, כתב אבבא דמחוזא: אנא אלכסנדרוס מוקדון, הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא, ויליפת עצה מן נשיא [המקור בארמית].

[ג] בבלי, תמיד לב ע"ב:

כשהלך ובא ישב על אותו מעיין והיה אוכל לחם, היו בידי דגים מלוחים, כששטף אותם נפל בהם ריח. אמר שמע מכאן שמעיין זה מגן עדן בא. יש אומרים: לקח מאותם מים והתיז על פניו, ויש אומרים עלה לאורכו עד שהגיע לפתח גן עדן. הרים קולו: פתחו לי שער. אמרו לו "זה השער לה" צדיקים יבואו בו". אמר להם: גם אני מלך, גם אני חשוב מאוד, תנו לי משהו. נתנו לו גולגולת אחד. בא ושקל (למולה) את כל זהבו וכספו ולא היתה נשקלת. אמר להם לרבותינו: זה מה הוא? אמרו לו: גלגלת עינו של בשר ודם שלא שבעה. אמר להם: מניין שכך הוא? לקחו מעט עפר וכיסויהו, מיד נשקלה, דכתיב "שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבעה" [חלקו תורגם מארמית].

[ד] בראשית רבה סא, ז:

ביקש לעלות לירושלים, אמרו לו כותאי: היזהר שאין מניחין אותך להיכנס לבית קדש הקדשים שלהם.

כיון שהירגיש גביעה בן קוסם הלך ועשה לו שני אנפלויות ונתן בהם שתי אבנים טובות בשתי ריבות כסף, כיון שהגיע להר הבית אמר לו: אדוני המלך שלוף מנעליך ונעול לך שני אנפלויות הללו שהרצפה חלוקה שלא תחליק רגליך. כיון שהגיע לבית קדש הקדשים אמר לו: עד כאן יש לנו רשות להיכנס, מיכן ואילך אין לנו רשות להכנס. אמר לו: לכשאצא אני משווה לך גבהותך, אמר לו: רופא אומן תיקרא ושכר הרבה תיטול.

[ה] ירושלמי, עבודה זרה ג, א:

אמר ר' יונה: אלכסנדרוס מוקדון כד בעא מיסק לעיל והוה סלק וסלק עד שראה את העולם ככדור ואת הים כקערה.

[ו] פרקי דרבי אליעזר, פרק יא:

אלכסנדר מוקדון שמלך מסוף העולם ועד סופו ... ולא עוד אלא שרצה לעלות לשמים ולידע מה בשמים ולירד בתהומות ולידע מה שבתהומות, ולא עוד אלא שבקש לילך לקצות הארץ ולידע מה שבקצות הארץ, וחצה הב"ה את מלכותו לארבע רוחות העולם.